

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ У НАПРЯМІ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОГО КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

MANAGEMENT OF THE INNOVATION-ORIENTED DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE DIRECTION OF THE FORMATION OF THEIR COMPETITIVE POTENTIAL

У роботі проведено розроблення й обґрунтування теоретико-методологічних засад управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств агропродовольчої сфери у напрямі формування їхнього конкурентного потенціалу. Встановлено, що управління агропродовольчими підприємствами слід розглядати як систему, тобто сукупність окремих елементів, що мають відносну незалежність один від одного, але одночасно взаємодіють між собою і пов'язані спільною метою. Система управління включає в себе організаційно-економічні відносини і методи впливу на виробничий процес для можливості досягнення соціально-економічних, фінансових, техніко-технологічних та інших цілей. Розроблено механізм управління інноваційно-орієнтованим розвитком агропродовольчих підприємств. Визначено, що управління інноваційним розвитком дає змогу підприємствам здійснювати свою діяльність у довгостроковій перспективі, орієнтує їх на досягнення власних конкурентних переваг за допомогою своєчасного реагування на мінливі умови у зовнішньому і внутрішньому середовищі та задоволення споживчого попиту на вироблену продукцію.

Ключові слова: управління, інновації, розвиток, підприємство, механізм, ефективність.

В роботі проведена розробка і обґрунтування теоретико-методологічних основ

управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств агропродовольчої сфери в напрямі формування їх конкурентного потенціалу. Установлено, що управління агропродовольчими підприємствами слід розглядати як систему, тобто сукупність окремих елементів, що мають відносну незалежність один від одного, але одночасно взаємодіють між собою і пов'язані спільною метою. Система управління включає в себе організаційно-економічні відносини і методи впливу на виробничий процес для можливості досягнення соціально-економічних, фінансових, техніко-технологічних та інших цілей. Розроблено механізм управління інноваційно-орієнтованим розвитком агропродовольчих підприємств. Визначено, що управління інноваційним розвитком дає змогу підприємствам здійснювати свою діяльність у довгостроковій перспективі, орієнтує їх на досягнення власних конкурентних переваг за допомогою своєчасного реагування на мінливі умови у зовнішньому і внутрішньому середовищі та задоволення споживчого попиту на вироблену продукцію.

Ключевые слова: управление, инновации, развитие, предприятие, механизм, эффективность.

УДК 65.011.47:658.27:631.11

<https://doi.org/10.32843/infrastruct40-18>

Процюк Н.Ю.

здобувач кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія

Protsyuk Natalia

Poltava State Agrarian Academy

The paper elaborates and substantiates the theoretical and methodological foundations of managing the innovation-oriented development of agro-food enterprises in the direction of forming their competitive potential. It has been established that the management of agro-food businesses should be considered as a system, that is, a set of individual elements that have relative independence from one another but are simultaneously interacting with one another and have a common purpose. The management system includes organizational and economic relations and methods of influence on the production process for the achievement of socio-economic, financial, technical and other goals. The agro-food enterprise management system allows to make sound management decisions in the agro-food industries at both operational and strategic levels of development. The mechanism of management of the innovation-oriented development of agro-food enterprises has been developed. In the process of research, we have identified the main stages of the mechanism of management of innovation-oriented development of agro-food enterprises, which consist of the formation, implementation and evaluation of the implementation of the strategy of development of agro-food industry. The cyclical nature of the process of innovative development of agro-food enterprises influences the successful completion of each of the indicated stages and determines the effectiveness of each of them. It has been determined that innovation development management allows enterprises to operate in the long run, focuses on achieving their own competitive advantages through timely response to changing conditions in the external and internal environment and satisfaction of consumer demand for manufactured products. The practical significance of the study lies in the fact that its scientific-theoretical results, practical proposals, conclusions and generalizations form the scientific basis for the development of strategic directions of innovative development of agro-food production at the sectoral and economic levels. Implementation of the proposed measures will help to increase production efficiency and ensure the process of formation of innovative development of the agro-food sector of the economy.

Key words: management, innovation, development, enterprise, mechanism, efficiency.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання ефективний розвиток агропродовольчого сектору економіки свідчить про необхідність аналізу і вибору науково-обґрунтованих заходів щодо удосконалення процесів управління підприємствами. Від раціональності прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління багато в чому залежить найбільш об'єктивний сценарій довгострокового функціонування та забезпечення конкурентоспроможності підприємств галузі, в тому числі й на інноваційній основі.

Під час оцінки ефективності управління підприємствами агропродовольчої сфери найважливішою умовою забезпечення якісних перетворень є інноваційно-орієнтований розвиток виробництва, результативність функціонування якого загалом може бути визначена, з одного боку, ступенем залучення підприємств в інноваційний процес, а з іншого – рівнем використання наукомісткої інноваційної продукції. У зв'язку з цим все більшої актуальності набувають питання оцінки поточного рівня інноваційної активності агропродовольчих

підприємств і проблеми формування комплексу заходів, які сприятимуть інноваційно-орієнтованому оновленню і подальшому розвитку інноваційних процесів, що забезпечують розроблення і практичне використання наукоємної продукції в агропродовольчих підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти інноваційно-орієнтованого розвитку підприємств агропродовольчої сфери досліджувалися і висвітлені у роботах багатьох вітчизняних учених-економістів. Найбільш вагомий внесок у розгляд цього питання, на нашу думку, зробили: В. Геєць [1], О. Дацій [2], О. Єрмаков [3], С. Ілляшенко [4], І. Ксьонжик [6], Ю. Лупенко [5], М. Малік [5], Л. Мармуль [6], П. Саблук [7], О. Ульянченко [8], О. Шпикуляк [5] та багато інших. Незважаючи на значну кількість досліджень із проблем управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств агропродовольчої сфери, багато теоретичних та методичних питань, пов'язаних із формуванням конкурентного потенціалу підприємств галузі, залишаються не до кінця вивченими та мають дискусійний характер.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в розробленні й обґрунтуванні теоретико-методологічних засад управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств агропродовольчої сфери у напрямі формування їхнього конкурентного потенціалу. Завданнями дослідження є:

- визначити сутність системи управління агропродовольчими підприємствами та шляхи її удосконалення в сучасних умовах;

- розробити механізм управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств агропродовольчої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Управління аграрним виробництвом є складовою частиною економічного управління й обов'язковим елементом будь-якої форми організації господарської діяльності. Воно дає змогу забезпечити випереджальну реакцію на очікувані зміни до їх появи поряд з оперативним реагуванням на можливі негативні явища для компенсації спричинених ними втрат. Водночас управління агропродовольчими підприємствами слід розглядати як систему, тобто сукупність окремих елементів, що мають відносну незалежність один від одного, але одночасно взаємодіють між собою і пов'язані спільною метою. Система управління включає в себе організаційно-економічні відносини і методи впливу на виробничий процес для можливості досягнення соціально-економічних, фінансових, техніко-технологічних та інших цілей.

Система управління підприємствами агропродовольчої сфери дає змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення в галузях агропродовольчого

виробництва як на оперативному, так і на стратегічному рівнях розвитку. Вона ґрунтується на моделюванні і кількісній оцінці взаємодії окремих її елементів і дає змогу спрогнозувати різноманітні сценарії розвитку суб'єкта та об'єкта управління, а також прямих і зворотних зв'язків між ними. Управління підприємствами агропродовольчої сфери під час переходу до інноваційного розвитку повинно давати змогу якісно змінювати системні параметри залежно від поставлених цілей, завдань і умов, які змінюються відповідно до внутрішнього і зовнішнього середовища. До елементів зовнішнього середовища на рівні макрооточення агропродовольчих підприємств слід віднести агропромислово соціально-економічну, інвестиційно-інноваційну, науково-технічну, грошово-кредитну, цінову, податкову, а також екологічну та правову політику.

У процесі дослідження нами виділені основні етапи механізму управління інноваційно-орієнтованим розвитком агропродовольчих підприємств (рис. 1), які складаються з формування, реалізації та оцінки реалізації стратегії розвитку агропродовольчої сфери. На етапі формування стратегії управління агропродовольчим виробництвом формуються підходи до її розроблення. Відзначимо, що перехід від стратегічного аналізу, який включає в себе аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища, до стратегічного розвитку слід починати з визначення місії, довгострокових цілей і завдань підприємства, на основі чого вибудовується «управлінський міст» від стратегії об'єкта управління до його тактичної діяльності. Динамічність зовнішнього середовища та внутрішньоорганізаційні зміни дають змогу виявити нові резерви розвитку, що може послужити важливим фактором під час визначення альтернатив управління інноваційним розвитком та індикатором під час коригування цілей і завдань підприємства.

Ця обставина виявляє потенційні можливості підприємства і дає змогу визначити стадію його життєвого циклу. Під час реалізації стратегії формуються установки і вибір інструментарію управління виробництвом, визначаються короткострокові цілі й завдання фінансово-господарської діяльності, проводиться розподіл виробничо-ресурсного потенціалу підприємства. Кінцеві результати діяльності підприємств агропродовольчої сфери в системному вигляді безпосередньо залежатимуть від ступеня реалізованості стратегії управління інноваційним розвитком виробництва, що позначиться на стійкому функціонуванні та забезпеченні конкурентного розвитку підприємства.

Контроль на етапі оцінки реалізації стратегії управління виробництвом завершує цикл управління процесом інноваційного розвитку. Тут здійснюється аналіз ступеня досягнення поставлених цілей і завдань за допомогою відповідності

Механізм управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємства

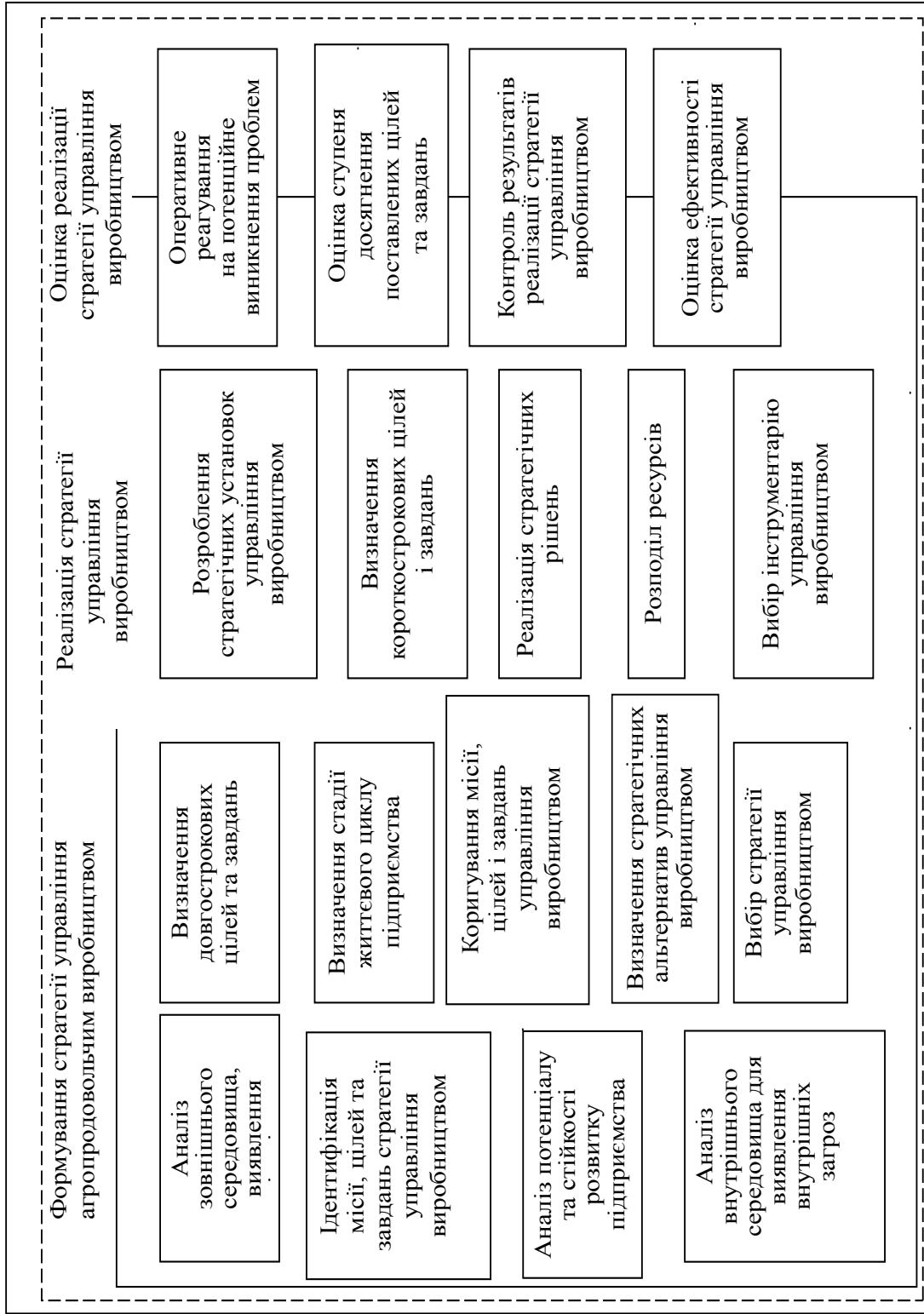

Рис. 1. Механізм управління інноваційно-орієнтованим розвитком підприємств агропродовольчої сфери

Джерело: розроблено автором

використовуваної інноваційної стратегії застосуванням заходів із її реалізації і у разі необхідності розробляються рекомендації з оперативного реагування на потенційне виникнення проблем відповідно до конкретних обставин. Циклічний характер управління процесом інноваційного розвитку агропродовольчих підприємств впливає на успішне завершення кожного з позначених етапів і зумовлює ефективність застосування кожного з них. Ця обставина свідчить про те, що управління інноваційним розвитком дає змогу підприємствам здійснювати свою діяльність у довгостроковій перспективі, орієнтує їх на досягнення власних конкурентних переваг за допомогою своєчасного реагування на мінливі умови у зовнішньому і внутрішньому середовищі та задоволення споживчого попиту на вироблену продукцію.

Таким чином, управління агропродовольчими підприємствами під час переходу до інноваційного розвитку передбачає сукупність управлінських рішень, націлених на стійку, довгострокову, якісну і кількісну зміну як підприємства, так і певного плану організаційних заходів, що дає змогу своєчасно реагувати на багатоаспектні і досить непрогнозовані перетворення зовнішнього середовища, які викликають потребу в різних маневрах і приводять до перегляду генеральної мети й коригування загальних векторів розвитку підприємств.

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи із проведеного дослідження, під управлінням підприємствами агропродовольчої сфери під час переходу до інноваційного розвитку слід розуміти систему взаємодіючих елементів, які надають цілеспрямований вплив на результат виробництва і його якісне перетворення за допомогою розроблення і використання стратегії інноваційного розвитку, що впливає в кожен момент часу на сукупний потенціал, закладений у програму розвитку, та приводить до мобілізації внутрішніх резервів підприємства і визначає можливість диверсифікації та диференціації виробництва агропродовольчої продукції на основі застосування системно-адаптивного підходу в мінливих умовах господарювання. Сутністю цього поняття є розроблення різноманітних сценаріїв розвитку підприємств агропродовольчої сфери на основі реалізації перспективних параметрів і орієнтирів функціонування шляхом вироблення і практичного застосування організаційно-управлінських рішень та передбачення факторів, які стимулюють або стримують розвиток підприємств. Водночас управління спрямоване на вирішення наявних і виникаючих проблем, ключовими з яких є збільшення обсягів виробництва продукції, яка володіє необхідними властивостями та якостями, задоволення потреб населення у продуктах харчування відповідно до науково-обґрунтованих норм споживання

і, як наслідок, забезпечення продовольчої безпеки та продовольчої незалежності країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. Х.: Константа, 2006. 272 с.
2. Дацій О.І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. № 1. С. 65–76.
3. Єрмаков О.Ю., Харченко Г.А. Агропродовольчий потенціал сільськогосподарських підприємств: формування та ефективність використання: Монографія. К.: ЦП «Компринт», 2014. 218 с.
4. Ілляшенко С.М. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2 (19). С. 207–210.
5. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи / [Лупенко Ю.О., Малік М.І., Шпикуняк О.Г. та ін.]. К.: ННЦ «ІАЕ», 2014. 516 с.
6. Мармуль Л.О. Ксьонжик. І.В. Інвестування інноваційного розвитку харчових і переробних підприємств: монографія. Миколаїв, 2011. 153 с.
7. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери: наукова доповідь / За заг. ред. акад. НААН П.Т. Саблука. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 342 с.
8. Ульяновченко О.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність, як основа сталого розвитку економіки держави. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2 (4). С. 70–76.

REFERENCES:

1. Heiets V.M., Semynozhenko V.P. (2006), Innovatsiini perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]. Kh.: Konstanta, 272 s. [in Ukrainian].
2. Datsiy O.I. (2011). Finansove zabezpechennya innovatsiy v ahropromyslovomu kompleksi Ukrayiny [Financial support innovation in agriculture Ukraine]. *Problemy investytsiyno-innovatsiynoho rozvytku*, No 1, pp. 65–76 [in Ukrainian].
3. Yermakov O.Yu. and Kharchenko H.A. (2014), Ahroprodovol'chyy potentsial sil'skohospodars'kykh pidpriemstv: formuvannia ta efektyvnist' vykorystannia [Agri-food potential of agricultural enterprises: development and efficiency], Komprint, Kyiv, Ukraine. 218 s. [in Ukrainian].
4. Illiashenko, S.M. (2013), Investytsiina polityka derzhavy yak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy [The investment policy of the state as an instrument of economic development]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2 (19). pp. 207–210. [in Ukrainian].
5. Lupenko Yu.O., Malik M.I., Shpykuliak O.H. and other (2014), Innovatsijne zabezpechennia rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative software of development of agriculture Ukraine: Problems and Prospects], Institute of Agrarian Economy, Kyiv, Ukraine. 516 s. [in Ukrainian].
6. Marmul', L.O. and Ks'onzhik, I.V. (2011), Investuvannia innovatsiynoho rozvytku kharchovykh i pererobnykh pidpriemstv [Investment innovative development

of food and processing enterprises], Mykolaiv. 153 s. [in Ukrainian].

7. Sabluk P.T. (2011), Orhanizatsiyno-ekonomichna modernizatsiya ahraryoi sfery [Organizational and economic modernization of the agricultural sector]. Kyiv: NNTs IAE, p. 342 [in Ukrainian].

8. Ul'ianychnenko, O.V. (2015), Innovatsiyno-investytsiyna diyal'nist', yak osnova staloho rozvytku ekonomiky derzhavy [Innovation and investment activity as the foundation for sustainable national economic development], Naukovyj visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu, vol. 2 (4), pp. 70–76. [in Ukrainian].